

# První politický proces odnesli tři mladí lidé

**Babické procesy přivedly Tomáše Rohovského k příběhu prvního pouornového politického procesu v Třebíči.**

■ Antonín Zvěřina

**Jak jste přišel na příběh, o kterém se toho dosud mnoho nevědělo?**

Zajímají mě babické procesy, které se odehrály od roku 1951. Jeden z nich, tzv. druhý babický proces, se v listopadu 1951 konal i v bývalém kině Moravia. Navštěvoval jsem archivy, hledal jsem pamětníky. Málokomu se o té době chce mluvit. Já shodou okolností narazil na Zdeňku Pavlíkovou, která mě na příběh třech mladých lidí, o nichž publikace pojednává, přivedla.

Její maminka byla v babickém procesu odsouzena k třinácti letům vězení, její sestřička Helena Nestrojilová, která byla hospodyní u faráře v Horním Újezdě, k jedenácti letům vězení.

Paní Pavlíková se mi při vyprávění o Babicích zmínila o Vlastě Málkové, která bydlela u ní v ulici. Ta byla v roce 1948 odsouzená za to, že vydávala a šířila společně s dalšími dvěma mladými lidmi protistátní letáky.

To pro mě byl zcela neznámý příběh, a začal jsem proto po jeho aktérech, tedy spíš po jejich potomcích, pátrat, navštívil jsem archivy a kniha byla na světě.

**Kdo ve vašem příběhu nejvíce figuruje a kdy se přesně odehrál?**

Kromě paní Málkové to byli Miloš Wasserbauer a Vladimír Neradil, stejně jako ona pocházející z Třebíče. Letáky šířili v létě 1948, proces s touto trojicí začal 3. prosince 1948. Vzhledem k tomu, že kniha vyšla začátkem prosince, dala by se chápat jako jakási vzpomínka na 72. výročí této nešťastné události.

Málková a Wasserbauer byli členy strany národně socialistické a Málková i členkou Sokola. Wasserbauer byl synem živnostníka a stavební firma Neradilova otce byla v Třebíči hodně populární.

**Přibližte ten příběh.**

Trojice mladých lidí z Třebíče tiskla a šířila protistátní letáky po Třebíči a okolí. Celkem se jednalo o sedm druhů letáků, vytiskli jich zhruba tisíc, ale tehdejší bezpečnostní složky jich zajistily ani ne polovinu. Miloš Wasserbauer a Vlasta Málková je vymýšleli a tiskli, Miloš Neradil jim je pomáhal šířit.

Poslední jmenovaný proto dostal „pouze“ 18 měsíců odnětí svobody, Málková s Wasserbauerem pět let těžkého žaláře. Posledně jmenovaný převážnou část trestu strávil na těžbě uranu ve slavkovské oblasti. Utrpěl tam úraz páteře a trest mu byl nepatrně zkrácen. Uranové pracovní nápravné tábory vznikaly od roku 1949 a Miloš Wasserbauer byl jedním z jejich prvních vězňů. Společně s ním tam byli například i někteří mistři světa v hokeji ze Stockholmu.



TOMÁŠ ROHOVSKÝ se svou novou publikací.

Foto: Milan Krčmář

Vlasta Málková byla úřednicí ve firmě Josefa Šilhana, která mu byla znárodněna a on tam v té době působil jako národní správce. Právě tam měla na cyklostylu letáky tisknout. A právě k panu Šilhanovi se také vztahuje jeden střípek v trebičské historii. Navštívil jsem totiž i jeho potomky a dozvěděl se, že pan Šilhan byl v padesátých letech odsouzen za spekulantství při prodeji zemědělských komodit. Ovšem jeho čin nenaplňoval skutkovou podstatu, takže pan Šilhan sám na sobě bohužel také pocítil jeden z „justičních omylů“ tehdejšího režimu.

**Máte informace, jak probíhaly výsledky v procesu Málková a spol.?**

Nelidskými metodami, to znamená bitím a psychickým nátlakem, byli přinuceni vypovídat tak, jak si přál tehdejší režim. Konkrétní metody jsou zadokumentovány ve spisech k odvolacímu řízení ze šedesátých let a zmínili mi je i blízcí odsouzených, se kterými jsem měl možnost hovořit. Sestra Vlasty Málkové Jarmila Fraňková mi sdělila, jak paní Málková po výsleších vypadala - přesto po návratu z vězení doma vždy svoji, respektive vinu všech tří, popírala. Říkala: „Ano, letáky existovaly, ale vyráběla je jiná skupina lidí.“

**Co letáky obsahovaly?**

Jeden nápis z letáku je i názvem publikace. Ze soudních materiálů víme, že tam byla citace novináře Ferdinanda Peroutky, text, který sděloval, že nyní jsou lidé vykořisťováni státem, a jiné. Ale žádný konkrétní leták jsem ve spisech nedohledal. Jsou tam podrobně popsány, ale originály chybí. Proto se obracím na veřejnost, zda je někdo nevládní. Mezi lidmi měly úspěch, proto věřím, že se nějaký najde. Byl by to další střípek do mozaiky příběhu.

**Je tady ještě nějaký podobný příběh, který ještě není zmapovaný?**

Ano, třeba právě zmíněné babic-

ké události stále nejsou zmapované dokonale. Počtem odsouzených a rozsudky, kdy jedenáct osob bylo popraveno a několik desítek lidí obdrželo dlouholeté tresty odnětí svobody, to byl monstrproces, který v našem kraji neměl obdoby. Právě druhý babický proces, který je tolik zajímavý i pro Třebíč, si pořádně zmapování zaslouží.

**Co máte v plánu?**

Rád bych zpracoval příběh jezuity Jana Krajcara. Za pomoci faráře od sv. Martina Františka Práta se skrýval několik měsíců na třech různých místech v Třebíči. Od nás se přesunul do kláštera v Rajhradě u Brna, kde mu úkryt poskytl Matka Marta Vintrová. Odsud, respektive z Brna, odjel na kole k hranicím, které překročil, a v Římě pak působil jako profesor na teologické fakultě a Východním ústavu. Jako zdravotník byl od roku 1944 příslušníkem naší zahraniční armády ve Velké Británii. Takovýchto případů tady určitě bylo víc, procesy byly do poloviny padesátých let na denním pořádku.

**Jak jste se vlastně dostal k historii?**

Zajímám jsem se o ni odmala, vedl mě k tomu tatínek. Velice často jsme jezdili po různých památkách a tatínek mi kupoval historickou literaturu. Jako dítě jsem třeba překopal zahradu a dělal archeologický průzkum.

**To znamená zaměření na středověk?**

Zabývám se historií celkově. Hlásil jsem se dokonce na archeologii a byl jsem přijat ke studiu středověké archeologie v Plzni. Bohužel mi neumožnili tuto školu studovat dálkově, a tak jsem studium ukončil.

**Přesto, spolupracujete s archeology?**

Ano, pomáhal jsem například při průzkumech na Karlově náměstí v Třebíči, ale i na jiných místech v kraji. Například v Nové Říši, Hrotovicích nebo na hradu Roštejn. Ale

zdůrazňuji, že nejsem vystudovaný archeolog, spíš bych se nazval kopáčem.

**Kde jste se všude na náměstí na průzkumu podílel?**

Na západní části náměstí, kde probíhá v současnosti, jsem se toho neúčastnil, ale pracoval jsem v Jejkovské bráně či od sousedí svatých Cyrila a Metoděje směrem k radnici.

**Překvapil vás nějaký objev na náměstí?**

Je jich mnoho, proto vypíchnu jeden z prvních. Osobně mě hned na začátku průzkumu zaujal hrotilý příkop u pošty v Jejkovské bráně. Tam jsem při začišťování objevil fragment poháru z přelomu středověku-novověku. Z kuriozit můžu jmenovat třeba rybářský háček či středověké jehly. Jde o věci denní potřeby, které se hledají opravdu špatně. Ale k nalezení mi nepřísluší se vyjadřovat, výzkum vede Aleš Hoch z Jihlavy. To je ten, na koho se musíte obrátit.

**Která doba vás ještě zajímá?**

Doba kamenná všeobecně, eneolit, halštát, latén, doba římská, stěhování národů... Díky průzkumu na Karlově náměstí, ale nejen jemu, jsem musel oprášit své nepatrné znalosti středověku a pustit se do studia další literatury. Třeba v keramice neskutěčně plavu.

**Říká vám něco jméno historik Rudolf Fišer?**

Samozřejmě, jeho literární počiny mám přečtené snad všechny. Současný průzkum vnitřního města ale naznačuje, že se nejstarší historie středověké Třebíče bude muset částečně přehodnotit.

**Ve vaší prvotině se zaměřujete na četnictvo. To vás zajímá z jakého důvodu?**

Historie ozbrojených a bezpečnostních složek první republiky mě zajímala už dávno. Hlavně opevnění. Proto jsem si jeden bunkr u Vratěněna i koupil. Specializaci na bezpečnostní složky, protože se nejednalo pouze o četnictvo, ale i o finanční stráž, uniformovanou a neuniformovanou stráž bezpečnosti, což je oficiální název tehdejší policie, mi takto do hloubky přineslo až zjištění, že jejich problematika byla dlouho opomíjena a odborná pojednání z doby před rokem 1989 vyznívala spíše negativně. Tak jsem sepsal svoji prvotinu o četnické stanici v Třebíči-Borovině.

**Takže, jak se vám líbí seriál Četnické humoresky?**

Autora předlohy Michala Dlouhého znám, poskytl mi některé podklady do mých prací, které se četnictvem zabývají. Jeho knížky jsou zajímavé, seriál určitě také, ale jsou tam některé nepřesnosti, které budou nejspíš souviset s diváckou sledovaností. Například k tomu, aby šel četník ve službě do hospody, musel mít patřičný důvod a jeho nadřízený s tím byl seznámen. Nepřipadalo v úvahu, aby si v uniformě sedl na pivko.